

REGERINGSKANSLIET

Denna rapport är en sammanställning grundad på Utrikesdepartementets bedömningar. Rapporten kan inte ge en fullständig bild av läget för de mänskliga rättigheterna i landet. Information bör sökas också från andra källor.

Utrikesdepartementet

Mänskliga rättigheter i Georgien 2010

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

President Micheil Saakasjvili omvaldes för en andra ämbetsperiod i januari 2008. Ett nytt parlament – dominerat av Saakasjvilis parti *United National Movement* – valdes i tidigarelagda val i maj 2008. Medan presidentvalet fick förhållandevis gott betyg av OSSE:s observatörer var bristerna vid parlamentsvalet något fler.

Konflikterna med utbrytarregionerna Abchazien och Sydossetien och med Ryssland har förblivit olösta och kulminerade i en väpnad konflikt mellan Georgien och Ryssland i augusti 2008. Av två skäl behandlar denna rapport endast i mindre utsträckning situationen i utbrytarregionerna; för det första för att dessa områden är utanför Tbilisis kontroll – och därmed utom den georgiska statens räckhåll att stå som garant för att de mänskliga rättigheterna respekteras där – för det andra för att insynen och informationen – och då särskilt i Sydossetien – är knapp.

Lokalval, som gav regeringspartiet kontroll över samtliga kommunfullmäktige, ägde rum i maj 2010. Detta genomfördes på ett klart bättre sätt jämfört med föregående val. Samtliga huvudaktörer som deltog erkände valets legitimitet, liksom valresultatet.

Den georgiska politiska debatten fortsätter att vara påfallande polariserad, emellanåt med hätska utfall och anklagelser. Regimkritiker och människorättsförsvarare har utsatts för påtryckningar och trakasserier som kulminerade i slutet av 2009. Relationen mellan stat och civilsamhälle har därmed försämrats. En viss normalisering har dock skett under senare delen av 2010.

Situationen på landets fängelser – många omoderna samt överfulla som en konsekvens av de hårda tagen mot brottsligheten – är problematisk. Särskilt tillgången på sjukvård för internerna är otillfredsställande.

Polisen har reformerats i grunden sedan ”Rosornas revolution” 2003 och åtnjuter högt förtroende hos allmänheten. Allmänhetens förtroende för rättsskipningen är det värre ställt med. Det är lågt och domstolar och åklagarämbete står regelbundet under politiskt inflytande. Indikationer på att rättsprocesser ibland uppvisar såväl inkonsekvens som selektivitet har förekommit.

Mediesituationen har inte förbättrats under perioden. Det faktum att samtliga rikstäckande tv-kanaler är regeringsvänliga lyfts fram av oppositionen som den främsta orsaken till att den har svårt att få genomslag.

Georgien är alltså ett fattigt land – på 74:e plats på *UNDP:s Human Development Index* – med en officiell arbetslöshet på 17 procent och en uppskattad, inofficiell, på drygt det dubbla. Men det finns ljuspunkter: regeringens program för att reformera och utveckla ekonomin är mycket ambitiöst. Utbildningen är avgiftsfri och prioriteras. En reform har genomförts för att förbättra tillgången till hälsovård för de fattigaste.

Trots den georgisk-ortodoxa kyrkans starka och dominerande ställning är toleransen mot andra religioner relativt stor.

Kvinnor är fortsatt kraftigt underrepresenterade i det politiska livet och löneskillnaderna mellan kvinnor och män på arbetsmarknaden är fortfarande påtagliga.

Situationen för många av landets cirka 250 000 interflyktingar är utsatt. Kriget 2008 och den våg av interflyktingar som följde i dess kölvatten har dock lett till ökade ansträngningar för att förbättra deras situation.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Georgien har ratificerat sex av de åtta centrala konventionerna om mänskliga rättigheter inom FN. Dessa sex är:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, *International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR)*, samt de fakultativa protokollen om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights (ICESCR)*

- Konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering, *Convention on the Elimination of all forms of Racial Discrimination (CERD)*
- Konventionen om avskaffandet av alla former av diskriminering mot kvinnor, *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women (CEDAW)* samt det fakultativa protokollet om enskild klagorätt
- Konventionen mot tortyr, *Convention Against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CAT)*, samt det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr
- Konventionen om barnets rättigheter, *Convention on the Rights of the Child (CRC)* samt de två tillhörande protokollen om barn i väpnade konflikter respektive om handel med barn och barnpornografi

Vidare har Georgien ratificerat Europakonventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, flyktingkonventionen *Convention Relating to the Status of Refugees*, och det tillhörande protokollet från 1967 samt Romstadgan för internationella brottmålsdomstolen, *International Criminal Court (ICC)*.

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, *Convention on the Rights of Persons with Disabilities*, undertecknades av Georgien 2009. Konventionen är dock inte ratificerad.

Konventionen mot påtvingade försvinnanden, *Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearances*, har ännu ej undertecknats.

Europarådets konvention mot människohandel ratificerades 2007. Tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och biomedicinsk forskning ratificerades 2010.

Sedan mars 2010 finns en stående inbjudan utfärdad till FN:s särskilda rapportörer. Georgien har i skrivande stund fyra obligatoriska rapporter till FN som är försenade.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Sedan ”Rosornas revolution” 2003 har regeringspartiet, med president Saakasjvili i spetsen, antagit en hård attityd visavi brottsligheten, med fängelsestraff även för mindre allvarliga brott. Detta märks tydligt i landets 18 fängelser, som saknar kapacitet att husera alla dömda på ett tillfredsställande sätt. Trots en satsning på nya fängelser så fortsätter anstalter att vara överfulla och förhållandena undermåliga. Under perioden 2006-2009 ökade beläggningen med 50 procent och antalet interner fortsätter att öka. Antalet

fångar är 505 per 100 000 invånare, vilket är mer än tre gånger högre än genomsnittet inom EU. Om man dessutom lägger till personer under skyddstillsyn och avtjänande icke frihetsberövande straff så når siffran 1 av 90 georgier.

Den georgiska ombudsmannen lyfter i två rapporter från 2010 fram fängelsesystemet som ett område i akut behov av reformering. Centrala problem som nämns är, förutom undermålig infrastruktur och överbeläggning, bristande sanitära förhållanden, ökat antal fall av misshandel av interner samt en fortsatt hög siffra av dödsfall utan adekvat förklaring. Under det senaste året har ett antal fall av misshandel av interner uppmärksammats. Hälsovården på anstalterna kritiseras vidare som synnerligen bristfällig. På många anstalter saknas psykiatriker, sjukdomar sprids lätt på grund av trångboddhet och dåliga sanitära förhållanden, det råder brist på mediciner och dödsfall hade kunnat undvikas med bättre sjukvård. Anstalterna anses i allmänhet inte heller tillhandahålla en stimulerande miljö för att kunna ändra internernas livsföring.

Situationen för frihetsberövade har samtidigt förbättrats på flera sätt under senare år, tack vare aktiva insatser och en reformvilja från myndigheternas sida. Bland annat antogs en ny fängelselagstiftning i april 2010, som framför allt reglerar förhållanden för ungdomsbrottslingar och bland annat förbjuder bestraffningsceller och tillförsäkrar ungdomsbrottslingar rätt till utbildning. Nya fängelsebyggnader samt renovering av befintliga byggnader är andra åtgärder för att förbättra situationen.

I juni 2010 återaktiverades ett särskilt nationellt samordningsråd med uppgift att följa upp landets arbete mot tortyr. I ett antal fall under senare år har Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter dömt georgiska staten för att ha brutit mot förbudet mot tortyr och omänsklig eller förnedrande behandling på grund av förhållandena i fängelserna. Människorättsgrupper fortsätter att rapportera om fall av kränkningar, misshandel och förnedrande behandling.

4. Dödsstraff

Dödsstraffet avskaffades 1997. I utbrytarregionen Abchazien förekommer dödsstraff formellt, men i januari 2007 infördes ett moratorium mot verkställandet av dödsstraffet. I nuläget finns en dödsdömd individ i utbrytarregionen.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Godtyckliga frihetsberövanden förekommer och då främst längs de administrativa gränserna, där georgiska myndighetspersoner och *de facto*-myndigheterna i utbrytarregionerna anklagar varandra för försvinnanden.

Delar av den utomparlamentariska oppositionen och vissa NGO:er anser att det finns politiska fångar, även om uppgifterna om antalet varierar. Några nya fall har inte uppmärksammats sedan 2009.

En iögonfallande hög andel av domar mot oppositionella handlar om olaga innehav av vapen eller narkotika. Under våren 2009, då polis och opposition drabbade samman efter månader av demonstrationer, utsattes medlemmar från oppositionspartier för fysiska angrepp. Demonstrationerna följdes också av många anmälningar om polisbrutalitet. Många av de som greps under demonstrationerna blev frisläppta mot borgen. Än i dag har många av dessa individer inte fått något juridiskt avslut av sina fall.

Polisens behandling av frihetsberövade har förbättrats avsevärt under senare år, men fortfarande förekommer fall av övervåld och fall där frihetsberövade kunnat visa upp skador från gripande. Fortfarande finns också brister i information om rättigheter till frihetsberövade samt fall där familjemedlemmar och advokater nekats tillträde till den frihetsberövade.

Olika former av ”administrativa trakasserier” gentemot oppositionella och/eller deras anhöriga samt människorättsgrupper förekommer och förefaller ha ersatt fysiska former av trakasserier.

Sedan Ryssland med veto blockerat FN-missionen UNOMIG:s fortsatta närvaro i utbrytarregionen Abchazien samt en fortsättning av OSSE:s mission i Georgien (inklusive fältkontor i Sydossetien) är det svårare att få en överblick över situationen i dessa områden. Inte desto mindre kan konstateras att säkerheten fortfarande är ett stort bekymmer för befolkningen i utbrytarregionerna samt kring de administrativa gränserna, även om läget under det senaste året förefaller ha stabiliserats något. Våldsamma incidenter sker med jämna mellanrum i båda utbrytarregionerna men har minskat under 2010. EU:s observatörsstyrka EUMM har haft en stabiliserande inverkan. Begränsad rörelsefrihet, avsaknad av polis i byarna och inofficiella skatter som krävs in av okända personer rapporteras förekomma. Fortfarande krävs tillstånd för att ta sig över de administrativa gränserna och transportmöjligheterna är begränsade. Gripanden sker kontinuerligt av människor som försöker ta sig över de administrativa gränserna utan tillstånd eller som förirrar sig över av misstag. Även människor med tillstånd att passera blir emellanåt kvarhållna och utfrågade i utbrytarregionerna.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

Grundlagen stipulerar ett oberoende domstolsväsende, men brister förekommer. Med åren har situationen förbättrats i många avseenden genom bättre ordning vid domstolsförhandlingar, åtgärder för att öka domarnas

oberoende, insatser mot korruption och bättre arbetsmiljö. Inte desto mindre fortsätter allmänhetens förtroende för landets domstolar att vara lågt. Enligt *Transparency International*s undersökning är rättsväsendet en av de statliga institutioner som befolkningen har lägst förtroende för. Politiska påtryckningar från statens sida gentemot domstolarnas arbete förekommer, även om dessa påtryckningar har blivit mindre explicita under senare år. Så har till exempel domare som dömt till regimens nackdel eller på annat sätt gått emot styrande politiska intressen i flera fall förflyttats till mer perifera delar av landet. Även åklagarämbetet får utstå kritik för att gå regeringens ärenden samt för att ha ett alltför stort inflytande i landets domstolar. Tillfällen där domare går emot åklagares yrkande är sällsynta. Människorättsgrupper kritiserar domstolarna för att ignorera vittnesmål och alternativ bevisning som inte stödjer polis och åklagares linje. Även påtryckningar gentemot försvarsadvokater som åtar sig känsliga fall förekommer.

Andelen fällande domar är generellt sett mycket hög i landet. Det finns möjlighet att i brottmål ingå förlikning – s.k. *plea bargain* – vilken används i hög utsträckning. Den höga andelen fällande domar kan antas ha påverkat denna utveckling, då man som åtalad förväntar sig en fällande dom och därmed väljer att ingå förlikning och erkänna sin skuld även om man anser sig vara oskyldig till brott. Även det höga antalet frihetsberövade i väntan på rättegång lyfts fram som ett problem av ombudsmannen.

Det förekommer indikationer på selektivitet i rättsprocesserna, där för regeringen misshagliga personer utsätts för antingen mycket snabba processer med hårda domar eller utdragna och resultatlösa processer.

Antalet georgiska mål i Europeiska domstolen för mänskliga rättigheter om brott mot rätten till en rättvis rättegång har ökat de senaste tre-fyra åren. I samband med detta finns ett flertal fall där myndigheterna har satt press på målsägande att dra tillbaka sina anklagelser. I ett fall från 2010 gick målsägande med på att ta tillbaka sin anmälan till Strasbourg mot en mildrad dom.

Sedan 1997 har Georgien en ombudsmannainstitution för bevakning av mänskliga rättigheter. Institutionen är väl känd i landet och har generellt ett gott rykte och allmänhetens förtroende. Ombudsmannen ryggar inte för att kritisera och lyfta fram brister hos de statliga institutionerna och staten å sin sida erkänner ombudsmannens roll och relevans. Det finns dock fall där representanter från ombudsmannainstitutionen motarbetats av regerings- och parlamentsrepresentanter. Ombudsmannen har vid några tillfällen uttryckt missnöje över att institutionens rekommendationer inte beaktas av myndigheterna i någon större utsträckning.

År 2006 bildades ett "Centrum för tolerans" inom ombudsmannainstitutionen, med syfte att arbeta för ökad tolerans, jämlikhet och fred i landet. Centret består av särskilda råd för religiösa samt nationella minoriteter. Särskilda avdelningar har också bildats för bevakning av barns, kvinnors samt funktionshindrades rättigheter.

Förtroendet för polisen är stort och korruptionsnivån bland dessa är låg, inte minst vid jämförelse med omgivande länder i regionen. Detta är resultatet av en medveten satsning från regeringens sida på att bekämpa korruptionen och skapa en professionell poliskår.

Straffbarhetsåldern i Georgien höjdes i början av 2010 från 12 till 14 år.

7. Strafffrihet

Strafffrihet är fortsatt ett problem. Påstådda brott begångna av säkerhetsorganen undersöks inte alltid och i många fall först efter påtryckningar från det civila samhället eller det internationella samfundet. Som nämnts ovan är andelen fällande domar generellt hög, men detta gäller inte fall som inbegriper attacker mot journalister, advokater eller människorättsförsvarare, vilka ibland inte ens lett till åtal.

Ett uppmärksammat fall skedde i samband med lokalvalen i maj 2010, då ett antal oppositionskandidater greps och fördes till den lokala administrationens byggnad i staden Mestia och tvingades att dra tillbaka sina kandidaturer i valet. Detta fall är väldokumenterat, med ett stort antal vittnen och tas upp i OSSE/ODIHR:s rapport från valet. Trots detta har fortfarande ingen polisutredning genomförts och därmed har ingen heller kunnat ställas till svars.

Ett stort antal brott har anmälts i samband med kriget 2008. Till de mer uppmärksammade hör tre försvinnanden där de georgiska brottsbekämpande myndigheterna anklagas för att ha varit inblandade. Detta har uppmärksamats av Europarådets kommissionär för mänskliga rättigheter i en särskild rapport publicerad i september 2010. Rapporten kritiserar georgiska myndigheter för deras oförmåga att följa upp fallen.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Den georgiske medborgaren i gemen kan uttrycka sin åsikt fritt och kritisera regering och myndigheter utan att behöva oroa sig för represalier. Toleransen minskade dock i anslutning till kriget 2008 när det gäller kritik av regeringens agerande under konflikten.

Den politiska debatten är påfallande polariserad, med ibland hätska utfall i alla riktningar. Även den falang av oppositionen som verkar för att störta regeringen torgför sin kritik öppet.

Samma polarisering finns inom mediesfären, som alltjämt är politiserad. De största problemen är dock låg journalistisk kvalitet och ensidigheten hos de medier som har störst genomslag bland befolkningen. Majoriteten av georgierna konsumerar teve snarare än skriftliga medier, och de stora rikstäckande tevekanalerna har alla snarlik – och regeringsvänlig – profil.

Media har också använts för att smutskasta politiska motståndare, aktivister och regeringskritiker (se vidare kap. 20). Företagare vittnar om trakasserier genom exempelvis utdragna skatteinspektioner efter att ha annonserat i oppositionsvänliga tevekanaler.

Bilden av georgisk media som politiserad stärktes under lokalvalen i maj 2010, då vinklad valrapportering till regeringspartiets fördel förekom. I mars 2010 visades på bästa sändningstid i en av de större, regeringsvänliga, tevekanalerna en fabricerad nyhet om att en rysk invasion pågick. En ledande oppositionell framställdes som lierad med den ryska sidan. Sändningen skapade uppståndelse och oro – många förstod inte att ”nyhetssändningen” inte var sann. Tilltaget fick stark kritik. Många riktade sig mot presidenten och hävdade att han personligen hade sanktionerat sändningen, något som han dementerade. Vem som låg bakom inslaget har inte klargjorts, men tilltaget illustrerar likväl bristerna i det georgiska medielandskapet.

Transparency International skriver i en rapport om georgisk media från 2009 att medierna var mer fria och pluralistiska före ”Rosornas revolution” 2003. Internationella index för mediefrihet ger en likartad bild. *Reportrar utan gränser* placerar Georgien på plats 99 av 178 länder i sin lista 2010. År 2003 placerades Georgien på plats 73 i samma lista. *Freedom House* placerar Georgien på plats 126 av 195 länder 2010, jämfört med plats 114 år 2003.

Vissa åtgärder har vidtagits från regeringens sida för att uppmuntra pluralism inom georgisk media, bl.a. genom att bevilja landsomfattande satellitsändningar för alla tevekanaler. Detta har dock fått begränsad reell effekt, då satellitlicensen är dyr för mindre kanaler.

Regeringen presenterade i november 2010 ett lagförslag med syfte att öka transparensen vad gäller ägandestrukturerna bakom olika medier. Tryckta medier är generellt mer självständiga än teve. Tidningarna har dock en relativt liten läsekrets, koncentrerad till storstäderna och har inte samma genomslagskraft som teve.

Hot mot enskilda journalister förekommer. I början av 2010 framkom att en undersökande journalist arbetade på en kritisk dokumentär om kriget 2008. Som en del i researcharbetet reste han till Sydossetien, men när detta blev känt hotades han. Journalisten sökte sedermera politisk asyl i Schweiz, vilket beviljades.

I dagsläget beräknas en knapp fjärdedel av befolkningen använda internet aktivt. Tillgången till internet är fortfarande begränsad utanför de större städerna, men regeringen satsar på att utöka tillgängligheten genom att förbättra infrastrukturen. Det finns inga indikationer på att staten försöker kontrollera informationen på internet.

Vissa inskränkningar har skett i lagstiftningen under senare år gällande mötesfriheten, framför allt efter de omfattande demonstrationerna under våren och sommaren 2009. Oppositionsgrupper vittnar om problem med att anordna möten, framför allt genom svårigheter att hyra lokaler. Polisen har även fått utökade befogenheter i samband med demonstrationer och manifestationer. Några demonstrationer under senare år har urartat och polisen har kritiserats för att använda övervåld.

En gatudemonstration anordnad i november 2010 mot den sittande regeringen samlade några tusen deltagare och gick lugnt till.

De av civilsamhällets organisationer som intagit en kritisk hållning gentemot regeringen har i vissa fall varit föremål för hårdhänt hantering av myndigheterna. Detta gäller några organisationer som engagerar sig i frågor som rör utbrytarrepublikerna, konfliktfrågor samt organisationer som representerar religiösa, etniska eller sexuella minoriteter. Situationen har förbättrats under 2010, men relationen mellan regeringen och det civila samhället präglas fortfarande av misstänksamhet, om än med något mindre konfrontation.

Den georgiska ortodoxa kyrkan – som runt 84 procent av befolkningen tillhör – innehar en särställning bland de religiösa samfundet, en särställning som dessutom är befast genom en konstitutionell överenskommelse mellan staten och kyrkan. Genom detta har den georgiska ortodoxa kyrkan ett antal privilegier och även en konsultativ roll gentemot regeringen inom exempelvis utbildning.

Den georgiska ortodoxa kyrkan är också ensam om att vara registrerad som just ett religiöst samfund enligt lag – andra samfund hänvisas till att registrera sig som icke-kommersiella entiteter. Egendomstvister har uppstått mellan georgiska ortodoxa kyrkan och andra religiösa samfund, där de religiösa minoriteterna uppfattar det som att domslut oriktigt fälls till den georgisk-ortodoxa kyrkans fördel.

Generellt sett är attityden gentemot samhällets olika religiösa grupper tolerant, men under senare år har radikala ortodoxa aktivister – som rörelsen ”*Orthodox Parents Association*” (med hård för kritik mot allt som anses oortodox) – blivit mer aktiva och synliga. Personer tillhörande mer ”icke-traditionella” trosinriktningar, som baptister och Jehovas vittnen, är mer utsatta och bemöts inte sällan med misstro.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Den georgiska författningen stipulerar politisk pluralism och flerpartisystem med en exekutiv regering som rapporterar till presidenten, ett enkammarparlament och ett oberoende rättsväsende.

President Micheil Saakasjvili valdes för en andra mandatperiod i januari 2008. Valet betecknades av de inbjudna OSSE-observatörerna som i huvudsak genomfört i enlighet med organisationens normer. Inte desto mindre framhölls en rad problem, som inkluderade rapporter om hot och påtryckningar och tillkortakommanden i klago- och överklagandeprocesserna. I maj 2008 genomfördes ett tidigare lagt parlamentsval som fick sämre betyg av OSSE.

Det finns inga begränsningar för att bilda politiska partier, förutom krav på registrering. För närvarande finns 215 politiska partier registrerade, av vilka drygt tio är aktiva. Den partipolitiska plattformen hos flertalet av partierna är vag – den politiska agendan sträcker sig ibland inte längre än till att byta ut den sittande regeringen.

De många partierna till trots är oppositionen svag: de tre oppositionspartierna i parlamentet innehar totalt 24 av 150 platser.

Mycket av partifinansieringen sker av privata företag. Då partistödet måste redovisas offentligt menar oppositionens företrädare att många avstår från att stödja oppositionen finansiellt på grund av rädsla för repressalier. Enskilda individer i oppositionell ställning har klagat på att de känner sig förföljda av myndigheterna.

Lokalvalen den 30 maj 2010 – som gav regeringspartiet kontroll över samtliga kommunfullmäktige – genomfördes på ett klart bättre sätt jämfört med föregående val. Samtliga huvudaktörer som deltog erkände valets legitimitet, liksom valresultatet. Valkommissionen fick beröm av internationella observatörer för förberedelserna. Bland de brister som lyftes fram av observatörerna fanns att det under kampanjen var svårt skilja på det regerande partiet och staten. Regeringspartiet kritiserades för att ha använt statliga medel för sin egen kampanj och observatörerna konstaterade att regeringspartiet fick oproportionerligt mycket medieutrymme. Ett annat påpekande var bristande information och brister i hur valprocedurer efterlevs i områden dominerade av

de azeriska och armeniska minoriteterna. Valkommissionen hade dock denna gång producerat valmaterial på olika minoritetsspråk.

Vissa fall av hot mot oppositionskandidater förekom (se kap.7), liksom oklarheter i röstlängderna.

Valdeltagandet var något lägre än vid parlaments- och presidentvalen 2008. Underrepresentationen av kvinnor i regering och parlament är påtaglig. Deltagandet från de etniska minoriteterna i valet, liksom deras politiska representation, fortsätter att vara lågt.

Den 15 oktober 2010 antog parlamentet en omfattande reformering av landets konstitution. Reformen, som ska träda i kraft i samband med presidentvalet 2013, innebär bland annat en övergång från ett presidentstyre till ett blandat system, där makt överförs från president till premiärminister och parlament. Den huvudsakliga kritiken från oppositionen har gällt misstanken att president Saakasjvili genom reformen bäddar för att själv kandidera till premiärministerposten och därmed bibehålla makten. Processen har också kritiserats för att ha genomförts för snabbt och för att inte ha innehållit tillräckliga konsultationer och offentliga debatter. Europarådets Venedigkommission har uttryckt sig i huvudsak positivt om reformen.

Regeringen har sedan den tillträdde tagit krafttag mot korruptionen, bland annat genom att reformera polisväsendet och även i viss utsträckning domstolsväsendet. Resultaten är tydliga. Landet utmärker sig positivt i ett regionalt sammanhang. På *Transparency Internationals* korruptionsindex 2010 återfinns Georgien på 68:e plats av 178 länder, långt före sina grannländer, men också före tre EU-länder. År 2010 toppar dessutom Georgien listan över länder där korruptionen har minskat mest under året.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Georgien har ratificerat de åtta centrala *ILO*-konventionerna. Arbetslagstiftningen är dock inte fullt ut i linje med dessa konventioner. Enligt *ILO* uppfyller Georgien i nuläget varken *ILO*-konvention 87 om föreningsfrihet eller konvention 98 om kollektiva förhandlingar. År 2006 gjordes ett tillägg i lagstiftningen som gjorde reglerna mer flexibla i syfte att skapa arbetstillfällen. Detta tillägg fick vissa negativa konsekvenser för arbetstagarna. Avsaknad av skydd för de anställda har påpekats av *ILO*, senast 2010 genom expertkommitténs rapportering. De huvudsakliga frågorna som kommittén tog upp var behoven att: minska kravet på minsta antalet medlemmar för en fackförening (f.n. 100 personer), utveckla mekanismer för förlikning och medling, ta bort begränsning för rätten att strejka, garantera att fackligt

anknutna inte diskrimineras, introducera bestämmelser om minimilön samt försäkra lika möjligheter och lika lön.

Enligt nuvarande arbetslagstiftning kan en arbetsgivare säga upp en anställd utan motivering eller förvarning, med endast en månadslön som kompensation. Om en anställd vill ta upp sitt fall i domstol ligger bevisbördan hos den anställde. Lönenivån är ofta otillräcklig för en dräglig levnadsstandard.

Officiella siffror visar att arbetslösheten i Georgien är 17 procent, men den informella arbetslösheten beräknas omfatta drygt 40 procent av befolkningen. Arbetslöshetsnivån är högre bland män än kvinnor och högutbildade är överrepresenterade bland de arbetslösa. Det finns ingen offentlig service i form av förmedling eller information för arbetssökande.

Fackföreningsrörelsen – med cirka 260 000 medlemmar – kan i allmänhet betecknas som relativt svag, med lågt förtroende hos befolkningen. Den svaga ställningen kan förklaras med både arvet från sovjettiden, då facket hade en annan roll, och med regeringens ointresse för samarbete med fackföreningarna.

Under 2009 och 2010 har det framkommit flera uppmärksammade fall där fackliga ledare utsatts för påtryckningar och diskriminering. Trakasserier har förekommit, fackligt aktiva har blivit uppsagda, staten har blandat sig i val av fackrepresentanter och skapat hinder för att samla in medlemsavgifter. Under sommaren 2010 försämrades relationen mellan lärarfacket ESTFUG, med 100 000 medlemmar, och Utbildningsdepartementet. Samtidigt utsattes dess ordförande för en smutskastningskampanj i media som ledde till hennes avgång. Hon sökte sedermera politisk asyl i Kanada.

Rätten till egendom skyddas genom konstitutionen och lagstiftning reglerar expropriering av privat egendom i statens intresse. I avlägsna områden på landsbygden återstår dock att formalisera markägandet, samtidigt som många invånare lever i tron att deras markägarande är registrerat. Detta är fallet till exempel i Svaneti-regionen, som av regeringen pekats ut som ett prioriterat område för att utveckla turistnäringen. Frågan har skapat uppmärksamhet under 2010 och missnöje bland befolkningen, då invånare hamnat i konflikt med myndigheter och företag som enligt invånarna har exproprierat mark olagligt. Myndigheter har hänvisat till att markägare inte haft officiella dokument som bekräftat ägandet.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Det georgiska sjukvårdssystemet har genomgått en betydande reformering sedan 2007. En offentlig hälsoförsäkring för en miljon invånare som lever i fattigdom har införts i syfte att tillförsäkra dem tillgång till grundläggande hälsovård. En satsning görs också på att förbättra tillgång till sjukvård på

landsbygden liksom kvaliteten på densamma. Ännu går det dock enligt FN inte att se några förbättringar på de mest grundläggande hälsoindikatorerna och många har fortfarande inte råd med eller tillgång till sjukvård. Sjukförsäkring krävs för att få tillgång till annan sjukvård än akutvården. En decentralisering av hälso- och sjukvård har genomförts och detta har lett till att de flesta som tillhandahåller vården är finansiellt och ledningsmässigt självständiga.

Fortfarande råder brister i sjukvården, särskilt när det gäller det medicinska utbudet och sjukvårdskapaciteten utanför storstäderna. I vissa områden på landsbygden är tillgången till sjukvård ett problem. Cirka sju procent av regeringens budget läggs på hälso- och sjukvård, vilket är en försiktig ökning jämfört med tidigare år. Kvaliteten och kapaciteten på sjukvårdsinrättningarna är enligt UNFPA fortfarande ”långt efter Europa”. Efter att hälsonivån försämrats avsevärt under 1990-talet har dock förbättringar skett på senare tid. Den enskilt viktigaste orsaken till dålig hälsa i landet är fattigdom.

Bristande tillgång till sjukvård av god kvalitet är en bidragande orsak till hälsoproblem, bland annat vad gäller mödra- och barnhälsa. Mödra- och spädbarnsdödlighet har gått ner på senare år, men anses fortfarande vara ett problem. Tack vare ett relativt omfattande immuniseringsprogram är andelen vaccinerade barn hög, men programmet når inte alla barn på landsbygden.

12. Rätten till utbildning

Traditionellt sett har georgiska familjer prioriterat utbildning för sina barn, oavsett kön. Utbildning är i teorin avgiftsfritt, men i praktiken måste de flesta betala en form av avgift till skolan på grund av bristande resurser. Den statliga finansieringen av skolor anses trots en uttalad regeringssatsning på att förbättra skolsystemet som otillräcklig. Statens utgifter till utbildningsväsendet ligger under genomsnittet i EU och kvaliteten på undervisningen är bristfällig. Dålig infrastruktur och tillgång till undervisningsmaterial samt låga lärarlöner är huvudorsaker. Andelen barn som går i skolan är hög. De etniska minoriteterna har dock lägre närvaro och män är underrepresenterade i högre utbildning. Kvaliteten på undervisning på georgiska språket, i områden dominerade av etniska minoriteter, är dessutom i många fall bristfällig. Staten har infört subventioner för att tillhandahålla textböcker på georgiska till dessa områden. Staten har även nyligen avsatt medel för att tillhandahålla skolböcker som stöd för fattiga familjer runt om i landet.

Rapporter vittnar om förekomsten av trakasserier av skolbarn som tillhör religiösa minoritetsgrupper.

Cirka en tredjedel av barnen i förskoleålder går i förskola. Detta beror delvis på att många vill ha sina barn hemma i denna ålder men även på bristande finansiella resurser och bristande tillgång på förskolor.

I Abchazien har *de facto*-regeringen offentligt förklarat att undervisning på georgiska ska förbjudas.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Georgien befinner sig 2010 på 74:e plats bland världens länder enligt FN:s index för mänsklig utveckling (*UNDP Human Development Index – HDI*). Den globala finanskrisen i kombination med kriget 2008 har bidragit till en negativ ekonomisk utveckling de senaste åren, som man 2010 dock har tagit sig ur.

En ny plan för att reformera hälsosystemet i landet presenterades 2006, med ett antal riktade insatser mot den fattigaste delen av befolkningen. En tredjedel av statens budget ska enligt regeringens uttalade mål riktas mot sociala program. Ett så kallat ”*Targeted Social Assistance Program*” finns sedan 2006, och tillhandahåller finansiellt stöd till den fattigaste delen av befolkningen. Programmet bedöms enligt Världsbanken fylla en viktig funktion, men bidragen ligger på en låg nivå och når endast en del av de mest utsatta. Enligt Världsbankens rapport från 2009 befann sig 23,6 procent av befolkningen under fattigdomsstrecket. Knappt 9,3 procent beräknades befinna sig i extrem fattigdom. Fattigdomen är mest utbredd på landsbygden, där många inte heller når av statens sociala program.

Situationen för många av landets cirka 250 000 internflyktingar är mycket utsatt. Många bor under svåra förhållanden och har så gjort sedan 1990-talets början. Efter den internflyktingvåg som följde kriget 2008 har regeringen ökat fokus på denna utsatta grupp medborgare, bland annat med omfattande internationellt bistånd från givare som EU, USA och Sverige (se även kap. 18).

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Det finns en statlig strategi och handlingsplan för jämställdhet och en ny lag på området trädde i kraft i april 2010. Implementering och verkliga resultat är dock den stora utmaningen, då diskriminering av kvinnor är utbredd och inbyggd i samhällets strukturer. Kvinnor är fortfarande kraftigt underrepresenterade i det politiska livet. Endast sex procent av parlamentets ledamöter är kvinnor och av regeringens 19 ministrar är tre kvinnor. Det senaste lokalvalet under våren 2010 ledde inte till någon förbättring i detta avseende; den kvinnliga representationen låg kvar på oförändrad nivå – runt 10 procent. Kvinnor är fortsatt diskriminerade i arbetslivet och utför ofta lågbetalda och okvalificerade arbeten. Löneskillnaderna mellan kvinnor och

män är stora. Frågor som rör jämställdhet och kvinnors rättigheter möts i allmänhet med ointresse.

Genusrelaterat våld är vanligt förekommande i det georgiska samhället och den allmänna kunskapen om och förståelse för förekomsten är låg hos polis och rättsväsende. En nyligen publicerad studie av UNFPA pekar på att runt en tiondel av landets kvinnor, som har eller har haft en relation, har utsatts för någon form av våld i hemmet. Lagstiftning och en nationell handlingsplan mot våld i hemmet finns etablerat sedan 2006. Sedan 2009 finns också två statligt drivna härbärgen för personer utsatta för våld i hemmet och insatser har genomförts för att utbilda polis och rättsväsende.

Lagstiftningen förbjuder människohandel i alla former. Människohandel för sexuella ändamål sker, om än i begränsad utsträckning. Georgien är i första hand ett transitland i detta avseende, i andra hand ett ursprungsland. De vanligaste destinationerna är Turkiet eller Mellanöstern. Ett statligt härbärge finns i Tbilisi för offer för människohandel.

Aborter är vanligt förekommande men kvinnors sexuella och reproduktiva rättigheter är inte något som diskuteras öppet.

15. Barnets rättigheter

Georgisk lagstiftning innehåller skydd av barns rättigheter och välfärd. Sedan 2006 finns en lag mot barnaga och i juli 2009 reviderades en statlig handlingsplan för barnens välfärd, med syfte att stödja hemlösa, funktionshindrade, våldsutsatta och på andra sätt utsatta barn. Planen understryker också vikten av avinstitutionalisering och alternativa stödformer. Fortfarande faller emellertid ett stort antal av de mest utsatta barnen utanför det statliga sociala stödet och saknar tillgång till både hälsovård och utbildning. Kvalificerade socialarbetare är en bristvara och polis och domstolar saknar kunskap om arbete med utsatta barn. Antalet barn placerade på institutioner är fortfarande relativt högt, men har minskat genom aktiva åtgärder under de senaste åren. Standarden på institutionerna är i allmänhet låg, med otillräcklig kapacitet att skapa en dräglig miljö för barnen.

Våld mot barn förekommer i olika former. Sexuellt utnyttjande av barn rapporteras, liksom våld mot framför allt gatubarn. Det beräknas finnas runt 1 600 gatubarn i landet, varav ungefär hälften lever i Tbilisi. I dagsläget finns två härbärgen i Tbilisi för hemlösa barn. Åtgärderna från regeringens sida för gatubarnen kan dock anses otillräckliga. Runt 45 000 barn är internflyktingar och många av dem lever under svåra förhållanden, vilket påverkar deras välbefinnande och möjlighet till skolgång negativt. Hälssituationen hos barn inom de etniska minoriteterna är generellt sämre än hos barn av georgisk

härkomst. Ett azeriskt barn löper exempelvis dubbelt så stor risk att dö före ett års ålder jämfört med ett etniskt georgiskt barn.

Barns deltagande och inflytande i beslutsprocesser är begränsat i det georgiska samhället. Föräldrars medvetenhet om vikten av barns och ungdomars deltagande är låg och det finns få fora för barn och ungdomar inom vilka de kan göra sina röster hörda.

Rekryteringsåldern till de väpnade styrkorna är 18 år.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Etniska minoriteter utgör runt 17 procent av landets befolkning. Av minoritetsgrupperna är azerer (6,5 procent) och armenier (5,7 procent) de största etniska grupperna.

Georgien saknar specifik lagstiftning mot diskriminering. Europarådets konvention om skydd för minoriteter är inte fullt ut implementerad i lagstiftningen. ”*European Charter for Regional or Minority languages*” är inte undertecknad. Nationella minoriteters rättigheter är dock på generell nivå stadfästa i den georgiska författningen och det är svårt att belägga någon systematisk diskriminering mot de olika minoritetsgrupperna från statens sida. Minoriteternas problem är av mer strukturell karaktär, vilket innefattar problem med social och ekonomisk integration, språkligt utanförskap samt en skolnärvaro under riksgenomsnittet. Begränsade kunskaper i georgiska språket är fortfarande det främsta hindret för integreringen av etniska minoriteter i det georgiska samhället och det politiska deltagandet på nationell nivå är mycket begränsat. I maj 2009 antogs en nationell strategi och handlingsplan för ökad integrering av de nationella minoriteterna som framför allt riktar sig mot de armeniska och azeriska minoriteterna. I dessa dokument förutses en satsning på minoritetsregionernas infrastruktur och utbildning. Det är framför allt förbättringar inom infrastruktur som hittills är synliga.

År 2007 antogs en lag som ska möjliggöra för meschetturkarna att återvända till Georgien. Denna folkgrupp deporterades från Georgien till Centralasien under Stalintiden. Knappt 9 000 individer – huvudsakligen från Azerbajdzjan – har ansökt om att få återvända. Området i Georgien där meschetturkarna har sitt ursprung befolkas i dagsläget huvudsakligen av etniska armenier. Det finns en liten romsk minoritet på cirka 1 500 personer. Liksom i många andra länder är fördomarna mot romer utbredda och marginaliseringen av och fattigdomen hos gruppen är påfallande. Utbildningsnivån är låg och få barn går ut grundskolan.

Muslimer utgör den näst största religiösa gruppen i landet – knappt 10 procent av befolkningen. En viss ökad intolerans gentemot muslimer har noterats.

Religiösa minoriteter vittnar om svårigheter att etablera lokaler för sin trosutövning. Det förekommer också egendomstvister som rör religiösa byggnader.

I Abchazien mördades två imamer under 2010. Företrädare för det civila samhället hävdar att dessa mord var ett försök att hindra islams framfart i utbrytarregionen. Vem eller vilka som ligger bakom morderna är fortfarande oklart.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Homosexualitet är avkriminaliserat sedan 2000. Sedan 2006 finns förbud för arbetsgivare att diskriminera på grund av sexuell läggning inskrivet i lagstiftningen. Georgien skrev 2009 under EU:s deklaration om skydd av sexuella minoriteter men någon specifik lag mot hatbrott eller hatpropaganda finns inte. Den nya ombudsmannen har uttalat sitt stöd för sexuella minoriteters rättigheter.

Inte desto mindre är det i dagsläget mycket svårt att leva öppet som HBT-person i Georgien. Attityden i det georgiska samhället gentemot HBT-personer är i allmänhet intolerant och det är inte ovanligt att offentliga personer uttalar sig hätskt och grovt i media mot homosexuella. Den georgisk-ortodoxa kyrkans inflytande över samhället och dess värderingar stärker denna intolerans. I december 2009 genomfördes en polisrazzia gentemot HBT-organisationen *Inclusive Foundations* lokaler. Enligt vittnesmål betedde sig polisen kränkande mot ett antal personer som befann sig i lokalen och vandalisering förekom. Organisationens ledare greps, anklagad för innehav av narkotika, men släpptes efter några veckor. Organisationen upphörde att existera 2010. Tre poliser gavs senare reprimander för sina handlingar under tillslaget.

18. Flyktingars rättigheter

Georgien beräknas hysa runt 1 000 flyktingar, varav cirka 97 procent är tjetjener. Övriga har sitt ursprung i Centralasien. Vissa brister har noterats i landets system för hantering av flyktingar, främst handlar det om krångliga procedurer och oklar ansvarsfördelning mellan myndigheter som försvårar vid registrering och flyktingars övriga kontakter med myndigheter. Georgiska myndigheter har i övrigt arbetat aktivt med naturalisering av de tjetjenska flyktingarna och kravet på oavbruten vistelse i landet för medborgarskap har sänkts från tio till fem år. Samarbetet mellan staten och FN:s flyktingkommissariat UNHCR har fungerat väl.

Som en följd av konflikterna i början av 1990-talet samt 2008 beräknas det finnas cirka 250 000 internflyktingar i Georgien. Av dessa bor cirka 100 000 i så kallade ”kollektiva center”, 20 000 i nya bosättningar och drygt 130 000 i

privata hushåll. Den georgiska regeringen var framgångsrik i sitt arbete med att förse internflyktingar med boende direkt efter kriget 2008. Många av dessa ”nya” internflyktingar saknar dock fortfarande status som just sådana och går därmed miste om det månatliga bidrag de har rätt till från staten. Det är svårt att se att ett återvändande i större skala av internflyktingar till utbrytarregionerna skulle kunna ske inom överskådlig framtid.

För många ”gamla” internflyktingar är det stora problemet just boendet. Många så kallade ”kollektiva center” är fallfärdiga och direkt farliga att bo i. Kriget 2008 innebar dock att regeringen fick upp ögonen för även denna grupp av internflyktingar, som levt under svåra förhållanden sedan början av 1990-talet. Regeringen har utarbetat en strategi och handlingsplan för internflyktingarna 2009-2012 för att finna hållbara lösningar. Fokus har lagts på boende, på bekostnad av frågor som rör sysselsättning och social integrering.

Under sommaren 2010 avhystes mer än 5 000 internflyktingar från sina bostäder på ett sätt som väckte stor uppmärksamhet och protester då statens avhysningar varken följde nationell lagstiftning eller internationella riktlinjer. Avhysningar skedde med mycket kort eller helt utan varsel och bristfällig information om vart individerna skulle flyttas. Det alternativa boendet höll i vissa fall en mycket låg standard. Det förekom fall av fysisk och verbal misshandel under avhysningen. I vissa fall betalades ingen ersättning ut. Den uppmärksamhet och kritik som riktades mot regeringen från internflyktingar, civila samhället och internationella samfundet ledde till ett moratorium på ytterligare avhysningar. Den ledde också till att så kallade ”*Standard Operating Procedures*” (*SOP:s*) utarbetades för att klargöra rollfördelning och ett korrekt tillvägagångssätt för framtida avhysningar. Dessa *SOP:s* prövades för första gången i slutet av november och de antogs formellt i december 2010.

19. Rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Lagen förbjuder diskriminering mot personer med funktionsnedsättning. Diskriminering sker ändå inom arbetsliv, utbildning, tillgång till sjukvård samt i samhället i stort. Fortfarande göms många personer med funktionsnedsättning undan i hem eller på institutioner och den fysiska tillgängligheten i samhället lämnar mycket övrigt att önska. I december 2009 var knappt 140 000 personer med funktionsnedsättning officiellt registrerade i landet, varav cirka 8 000 barn. Mörkertalet är svårt att bedöma.

Inom ombudsmannainstitutionen skapades i september 2008 en underavdelning för funktionshindrades rättigheter. Ombudsmannen presenterade i december 2010 en rapport om situationen för personer med funktionsnedsättning i Georgien. Situationen på många av landets institutioner ansågs vara alarmerande. Rapporten lyfte fram att infrastrukturen är i akut behov av förbättringar samt att tillgängligheten för rörelsehindrade är mycket

bristfällig. Verbala övergrepp från institutionspersonalen förekommer och brukare har rapporterats utsättas för olika former av fysiskt tvång. Funktionshindrade föräldrar har inte rätt att leva med sina barn på institutionerna. Den medicinska vården och rehabiliteringen är också undermålig, delvis beroende på okunnighet bland personalen.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Lokala människorättsförsvarare utsätts till och från för påtryckningar och trakasserier. Organisationer som arbetat med mänskliga rättigheter relaterat till konflikten 2008 har utsatts för officiell kritik från myndighetsföreträdare. Människorättsföreträdare har stämplats som förrädare om man intagit en kritisk hållning gentemot staten, exempelvis organisationer som företrätt individer i den Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna. Under 2009 och början av 2010 utsattes några nationella människorättsorganisationer för en smutskastningskampanj, där medierna hade en drivande roll. Relationen mellan stat och civila samhällets organisationer nådde då en bottennotering.

Den andra sidan av myntet är att vissa människorättsföreträdare varit onyanserade sin kritik av staten och svartmålat situationen i landet på ett sätt som inte överensstämmer med verkligheten. Även detta har försvårat dialogen mellan civilsamhället och staten. Under andra halvan av 2010 har emellertid situationen förbättrats något och dialogen mellan stat och civila samhället har normaliserats.

Fortfarande är tillträde för internationella aktörer till utbrytarregionerna ett problem. Någon förbättring har inte skett under det senaste året. Tillträde till Sydossetien är begränsat till Internationella Rödakorskommittén, ICRC, och någon enstaka besökare. All form av bistånd måste sedan 2010 underkastas nya georgiska procedurer. Effekterna av dessa nya regleringar för människorättsarbetet – och biståndet – i utbrytarregionerna återstår att se.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Viktiga internationella aktörer inom området mänskliga rättigheter i Georgien är EU, FN, Europarådet och USA, liksom ett antal internationella enskilda organisationer. Internationella aktörer möts regelbundet för att diskutera och koordinera arbetet. EU för en kontinuerlig dialog med den georgiska regeringen om mänskliga rättigheter. Även inom ramen för Östliga partnerskapet, som sedan lanseringen 2009 utgör grunden för en fördjupad relation mellan EU och Georgien, är mänskliga rättigheter prioriterade.

Sverige är, efter USA och Tyskland, den tredje största bilaterala givaren i Georgien och mänskliga rättigheter och demokrati är en viktig del av det svenska utvecklingssamarbetet. Sverige har ett antal pågående insatser som inbegriper mänskliga rättigheter genom stöd till:

- Det civila samhällets organisationer
- Förbättrad situation för landets internflyktingar
- Arbete för ökad jämställdhet
- Landets valprocesser
- Integration av landets minoriteter
- Arbete mot genusbaserat våld